

การตรวจสอบทางสังคม และการตรวจสอบเพื่อการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม

ถ้ามีการตรวจสอบการดำเนินงาน การตรวจสอบทางการเงิน การตรวจสอบทางบัญชี
ทำไมจะไม่มีการตรวจสอบทางสังคมไม่ได้

การตรวจสอบทางสังคม (Social Auditing) หมายถึง กระบวนการวัดประเมินและรายงาน
เกี่ยวกับผลการดำเนินการของธุรกิจทางด้านเศรษฐกิจ ด้านกฎหมาย ด้านจริยธรรม
และด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามที่ผู้ร่วมรับความเสี่ยงทุกกลุ่มคาดหวังจากธุรกิจ
กระบวนการตรวจสอบทางสังคมมีความสำคัญต่อธุรกิจเพราะมีส่วนช่วยปรับปรุงผลประกอบการ
ด้านการเงิน ช่วยเพิ่มความน่าสนใจของธุรกิจต่อกลุ่มนักลงทุนและช่วยกระชับความสัมพันธ์
กับผู้ร่วมรับความเสี่ยงทุกฝ่ายได้

สาเหตุหนึ่งของการตรวจสอบทางสังคมมาจากการที่เราไม่อาจพึ่งพาความไว้วางใจ
อย่างเต็มที่ในการระหว่างผู้บริหารธุรกิจกับผู้ร่วมรับความเสี่ยงทุกกลุ่มได้ ดังนั้น จึงต้องทำ
ให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นการ เป็นลายลักษณ์อักษร เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น และผ่านการตรวจสอบ
โดยหน่วยงานหรือผู้ประเมินอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับองค์กรธุรกิจ คาดว่าในอนาคตการตรวจสอบ
ทางสังคมจะทวีความสำคัญและมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นจากสภาพการณ์ปัญหาที่เป็นอยู่ใน
ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิผู้บริโภคที่ต้องได้รับการเหลียวแลคุ้มครอง สิทธิสภาพการทำงาน
ของพนักงานที่ยังมีปัญหา รวมตลอดไปจนถึงประเด็นการทำลายสิ่งแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคาม
ไปทั่วโลก

การตรวจสอบทางสังคมมีลักษณะของการเปิดเผย ข้อมูลตามความสมัครใจของแต่ละธุรกิจ ไม่ใช่สิ่งที่ระบุไว้ให้ต้องดำเนินการตามกฎระเบียบภาคบังคับเหมือนการตรวจสอบบัญชีโดยทั่วไป ดังนั้น การตรวจสอบทางสังคมจึงยังไม่มีมาตรฐานหรือข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับความถี่ห่างของการตรวจสอบ ลักษณะของข้อมูลจากการตรวจสอบใดที่ควรเปิดเผย หรือมาตรการในการเยียวยาสถานการณ์ปัญหาที่เผชิญอยู่ นอกจากนั้น การตรวจสอบทางสังคมยังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับแต่ละธุรกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาด ลักษณะของอุตสาหกรรม วัฒนธรรมองค์กร และสภาพแวดล้อมบังคับทางกฎหมายที่ไม่เหมือนกันในแต่ละธุรกิจ

กระบวนการตรวจสอบทางสังคมควรเริ่มต้นจากการให้ผู้บริหารระดับสูงและคณะกรรมการผูกพันรับผิดชอบกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง ขั้นตอนต่อไปเป็นการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง (อาจเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ) เพื่อทำหน้าที่ดูแลกำกับกระบวนการตรวจสอบทางสังคม จากนั้นจึงให้คณะกรรมการชุดนี้กำหนดขอบเขตการตรวจสอบทางสังคมว่าให้ครอบคลุมประเด็นด้านใดบ้างตามแต่ความเสี่ยงหรือโอกาสที่แต่ละธุรกิจเผชิญอยู่และพร้อมจะยอมรับ ประเด็นส่วนใหญ่ที่พิจารณามักประกอบด้วยเรื่องทรัพยากรมนุษย์ เรื่องลูกค้าสัมพันธ์ เรื่องชุมชนสัมพันธ์ และเรื่องกรปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ขั้นตอนต่อไปจึงเข้าประจวบคฤคยกับผู้มีส่วนร่วมรับความเสี่ยงทุกกลุ่ม รวมทั้งกำหนดวาระเร่งด่วนที่ธุรกิจต้องการบรรลุตามนโยบายเป้าหมายที่ต้องการ เพื่อทำการศึกษาเพิ่มเติมวิธีการและสร้างตัวชี้วัดผล ลำดับถัดไปเป็นการเก็บรวบรวม (เช่น ทำการสัมภาษณ์ หรือจัด Focus Group กับผู้ร่วมรับความเสี่ยง) นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบทานทำเป็นรายงาน และให้มีหน่วยงานที่แยกมาตรวจสอบออกความเห็นในขั้นตอนสุดท้าย

ตัวอย่างรูปแบบรายงานการตรวจสอบทางสังคมในการแสดงได้ดังนี้

เสนอ คณะกรรมการและผู้ร่วมรับความเสี่ยงบริษัท จำกัด

ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบค่าเฉลี่ยยืนยันความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท จำกัด ณ วันที่ 25 ธันวาคม 25.. ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการรายงานค่าเฉลี่ยดังกล่าว ส่วนข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบในการแสดงความเห็นต่อค่าเฉลี่ยจากผลของการตรวจสอบ

ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามการตรวจสอบตามมาตรฐานการตรวจสอบทางสังคมที่รับรองทั่วไป ซึ่งกำหนดให้ข้าพเจ้าต้องวางแผนและปฏิบัติตามเพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างพอประมาณว่าค่าเฉลี่ยยืนยันทางสังคมเกี่ยวเนื่องกับความรับผิดชอบต่อสังคมบางเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ของบริษัทแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่ การตรวจสอบรวมถึงการใช้วิธีการทดสอบหลักฐานประกอบค่าเฉลี่ยยืนยันของบริษัท ตลอดจน การประเมินอย่างเป็นอิสระในทัศนคติของผู้ร่วมรับความเสี่ยงและวิธีที่ผู้บริหารบริษัทใช้รายงานทัศนคติดังกล่าว ข้าพเจ้าเชื่อว่าการตรวจสอบดังกล่าวให้ข้อสรุปที่เป็นเกณฑ์อย่างเหมาะสมในการแสดงความเห็นของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าเห็นว่า ค่าเฉลี่ยยืนยันข้างต้นนี้แสดงฐานะความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ณ วันที่ 31 ธันวาคม 25... โดยถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญตามหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมที่รับรองทั่วไป (ลงลายมือชื่อและวันที่)

แม้ว่าการตรวจสอบทางสังคมมีประโยชน์หลายประการ แต่ทว่าการตรวจสอบทางสังคมมีความเสี่ยงที่ต้องพึงระวังอยู่เช่นเดียวกัน ธุรกิจอาจค้นพบเจอปัญหาร้ายแรงจากการตรวจสอบทางสังคมได้ อาทิเช่น ข้อร้องเรียนจากพนักงานเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในเรื่องสภาพการจ้างงานสภาวะการทำงาน การทุจริตฉ้อฉลที่ร้ายแรงภายใน หรือการที่ธุรกิจไม่ได้ใส่ใจหรือให้ความสนใจน้อยมากในเรื่องการรักษาสภาพ

แวดล้อมหรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชน ปัญหาอยู่ที่ว่าแล้วธุรกิจจะดำเนินการจัดการแก้ไขให้ดีขึ้นหรือไม่ ดังนั้น การตรวจสอบทางสังคมจึงควรกระทำต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอทุกปีเพื่อติดตามพัฒนาการความก้าวหน้าของการแก้ปัญหาได้อย่างใกล้ชิด

การตรวจสอบทางสังคมในอีกมิติหนึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม Department of Economic and Social Affairs (DESA) แห่งสำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างหุ้นส่วนที่กระชับแน่นระหว่าง ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และสังคมพลเมือง (civil society) อันจะเป็นส่วนผสมสำคัญต่อการเจริญเติบโตของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน บทบาทของผู้สอบบัญชีสมัยใหม่ถือเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นอย่างดีจากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจบางประการดังนี้

1. การตรวจสอบในลักษณะการควบคุมการใช้จ่าย ถือว่าสำคัญต่อการตรวจค้นและป้องกันการฉ้อฉล รวมทั้งการต่อสู้การฉ้อราษฎร์บังหลวงในภาครัฐ โดยเสนอว่าต้องตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจตลอดทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างการวางแผน การจัดทำงบประมาณ และการนำงบประมาณไปใช้จ่าย เป้าหมายของประเทศชาติ การตรวจสอบต้องเปลี่ยนจากการตรวจสอบค่าใช้จ่ายย้อนหลังมาเป็นการตรวจสอบเชิงรุกก่อนการจัดทำแผนและงบประมาณเพื่อเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม

2. สังคมพลเมืองต้องเข้ามาเป็นช่วยกระบวนการตรวจสอบอย่างแข็งขัน ทั้งในรูปของการแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน การตรวจตราการใช้เงินของภาครัฐ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ตรวจสอบและป้องกันการคอร์รัปชัน และการสร้างแรงกดดันต่อนักการเมืองให้ปฏิบัติตามข้อแนะนำจากหน่วยงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ การชุมนุมกดดันปราศจากอาวุธถือเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบอำนาจรัฐของภาคประชาชน เมื่อไม่มีกลไกอื่น

ในระบบที่จะทำการตรวจสอบข้อกล่าวหาในการปฏิบัติงานที่ไม่โปร่งใส ขาดธรรมาภิบาล และมีการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาล

3. ผู้ตรวจสอบภายในและภายนอก คือความร่วมมือที่ชัดเจนกับสมาชิกสภานิติบัญญัติในอันที่จะเพิ่มความรับผิดชอบที่อธิบายได้ (Accountability) และเสริมสร้างความแข็งแกร่งของผู้ให้คำปรึกษาหมายและผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

4. สืบเนื่องจากความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลลดน้อยลง การปรองดองความต้องการของสาธารณชนที่เพิ่มมากขึ้นในเร็วธรรมภิบาลของภาครัฐ สื่อมวลชนควรปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ตนเองจากการ “แพร่กระจายข่าวสาร” ไปเป็นการ “ให้การศึกษาแก่สาธารณชน” บทบาทที่เป็นไปได้ของสื่อมวลชนรวมถึงการเป็นผู้เปลี่ยนความเชื่อที่มีผลต่อพฤติกรรม (Mindset) การเป็นผู้ปกป้องทรัพยากร การเป็นผู้รับประกันความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่อธิบายได้ของเจ้าหน้าที่และนักการเมืองภาครัฐ

● กล่าวได้ว่าการยึดครองทำเนียบโดยพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเป็นตัวอย่งที่สะท้อนถึงความต้องการการตรวจสอบทางสังคมที่เข้มข้น ถือเป็น “การต่อสู้แบบประชาธิปไตย” ที่ประชาชนไม่พอใจการบริหารแผ่นดิน ไม่สามารถใช้ช่องทางตามลักษณะการเมืองเก่าในการตรวจสอบ รวมไปถึงระบบราชการไม่ได้รับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การตรวจสอบทางสังคมในความหมายอย่างกว้างจึงครอบคลุมถึงการบริหารภาครัฐด้วย โดยถือว่าประชาชนทุกหมู่เหล่าได้แสดงพลังให้ภาคธุรกิจ นักการเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนทั้งหลายให้เห็นว่าต่อไปนี้ต้องร่วมกันทำหน้าที่ของตนเองอย่างซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งในลักษณะเช่นนี้ เป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประเทศเพื่อความผาสุกระยะยาวของทุกคนในชาติสืบไป